

АСИМЕТРИЯ ТРУДОВИХ ДОХОДІВ ЗАЙНЯТИХ В СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Власенко М. П.

аспірант (здобувач PhD),

Київський національний економічний університет

ім. Вадима Гетьмана

Анотація. У статті аналізується проблема диференціації та асиметрії трудових доходів населення в контексті асиметрії доходів працівників в галузі освіти в Україні. Досліджується сучасний стан трудових доходів працівників в галузі освіти. Намічаються перспективи заходів щодо оптимізації міжгалузевої асиметрії в оплаті праці персоналу.

Ключові слова: доходи населення, зайнятість населення, ринок праці, диференціація доходів населення, асиметрія трудових доходів, соціально-економічна асиметрія.

Maryna Vlasenko, Post-Graduate Student (PhD), of Kyiv National Economic University, named after Vadym Hetman

ASYMMETRY OF LABOR RELATED INCOME OF PEOPLE EMPLOYED IN THE FIELD OF EDUCATION IN UKRAINE

Summary. The article analyzes the problem of differentiation and asymmetry of labor incomes of the population in the context of asymmetry of workers' incomes in the field of education in Ukraine. It explores the current state of labor incomes of workers in the field of education, outlines prospects for optimizing inter-sectoral asymmetry in staff remuneration.

Key words: incomes of the population, employment of the population, labor market, differentiation of incomes of the population, asymmetry of labor incomes, social and economic asymmetry.

Зайнятість населення є основною макроекономічною категорією, яка впливає практично на всі сфери життя суспільства. У той же час трансформації, що відбуваються в суспільстві, безпосередньо відображаються на стані ринку праці. Сучасний ринок праці України має свої специфічні особливості, обумовлені історичним розвитком і соціально-економічними процесами. Асиметрії на ринку праці створюють умови для змін в соціально-економічному розвитку, які впливають на можливість реалізації людського капіталу населення. На ринку праці завжди існують асиметрії, але коли вони починають переважати, це стає серйозною загрозою стійкості регіону і його соціальної безпеки. Неоднорідність економічного простору України обумовлює різну ступінь вираженості асиметрії в залежності від регіону.

Метою цієї статті є аналіз особливостей формування асиметрії в трудових доходах зайнятих в сфері освіти в Україні.

Трансформаційні процеси, що протікають в економіці сучасної України, знаходять свій прояв у змінах, перш за все, рівня і якості життя населення, найважливішою характеристикою яких є доходи населення.

Результатом процесу формування доходів виступає явище диференціації доходів, що фіксується як нерівність доходів основних соціально-економічних груп населення. Диференціація доходів населення – явище, властиве ринковим економікам, це один з найважливіших соціально-економічних показників, що

характеризує ступінь нерівномірності розподілу матеріальних і духовних благ між членами суспільства.

У сучасному господарстві нерівність проявляє себе в такій формі як асиметрія доходів. Асиметрія доходів населення – відхилення їх величини від соціально-прийнятного значення, яке формується на основі об'єктивних причин з урахуванням рівня розвитку господарства. Можна виділити наступні види асиметрії доходів: гендерна, національна, освітня, пенсійна, поселенська, бюджетна, статусно-адміністративна.

В якості основних джерел і причин асиметрії можна виділити наступні: зміна складу і структури доходів; зміна демографічної ситуації; зміни на ринку праці; зміна системи мотивації і отримання доходів; відхід частини доходів у тінь; зрощування ділових кіл з державою, наростаюча корупція; послаблення ролі держави і її зусиль щодо перерозподілу доходів; несвоєчасна виплата заробітної плати.

Для соціальної структури сучасного українського суспільства характерний латиноамериканський тип: маса бідних, невеликий шар середньо забезпечених і вузьке коло дуже багатих. Розрив у доходах найбільш і найменш забезпечених груп населення за офіційною статистикою становить 16,7 разів, за реальними ж оцінками українських і зарубіжних експертів – до 60 разів [10]. Ці показники говорять про серйозні загрози національній економіці. Адже низький рівень життя населення, висока ступінь диференціації його доходів і значний рівень бідності одночасно називаються в якості значущої внутрішньої загрози економічній безпеці України. Так само загрозою може виступати і регіональна асиметрія доходів – доходи населення регіонів України за показником середньої нарахованої заробітної плати різняться майже в 5 разів, що, природно, негативно позначається на соціально-економічній і політичній обстановці в українському суспільстві [9].

На тлі загального процесу посилення соціально-економічної асиметрії особливий інтерес представляє диференціація оплати праці в бюджетній сфері – одним із пріоритетних в економіці будь-якої країни. У сфері відповідальності бюджетного сектора економіки знаходиться забезпечення гідного рівня життя, рівня освіти, медичного і соціального обслуговування. Можна говорити, що роль бюджетної сфери полягає в створенні сприятливих умов для забезпечення найбільш ефективного докладання зусиль працівників на благо суспільного прогресу, що безпосередньо впливає на економічне зростання країни.

Як свідчать офіційні дані Служби статистики з січня 2018 року заробіток працівників сфери освіти виріс з 6037 грн. до 7278 грн., тобто більше, ніж на 1200 грн. Незважаючи на це, вчителі все ж не дотягують до середнього показника зарплат по Україні, який становить 9170 грн. [3].

Дослідження територіальних відмінностей у заробітній платі працівників галузі освіти представляє великий інтерес з точки зору оцінки результативності заходів, спрямованих на вдосконалення системи оплати праці педагогів в різних областях України, а також їх ефективності для системи освіти. Серед можливих результатів таких заходів – підвищення

соціального статусу викладача (вчителя), встановлення більш ефективних трудових взаємин між викладачами і освітніми організаціями (перехід до ефективного контракту).

В цілому середня заробітна плата в працівників галузі освіти останні 24 роки була нижча за середню зарплату по Україні. Заробітна плата вчителів становила від 73 до 97 % від середньої зарплати по країні. 97 % і 94 % – в 1995 і 1996 рр., це найвищі показники. Далі вони скоротилися до 68 % у 2000 р. – тоді вчителі отримували в середньому 156 грн. проти 230 по країні. До 2010 р. відсоток вчительських зарплат в порівнянні з середніми по Україні зріс до 84 %, це були 1889 грн. проти 2239 грн. середньої заробітної плати. Останні 8 років відсоток зарплат вчителів коливається на рівні 75–80 % від середніх українських зарплат [9].

Для оптимізації міжгалузевої асиметрії в оплаті праці персоналу, зокрема, необхідні встановлення науково обґрунтованих співвідношень в оплаті праці для масових професій; оптимізація структури коштів, що спрямовуються на оплату праці за допомогою системи податків і відрахувань; розробка рекомендацій за основними професіями в області тарифікації та нормування праці (стосовно конкретної галузі, регіону).

Література

1. Безтелесна Л. І. Макроекономічні закономірності функціонування національного ринку праці. *Статистика України*. 2012. № 1(56). С. 22–27.
2. Гринкевич С. С. Трансформаційні зміни національного ринку праці в умовах євроінтеграції. *Бізнес Інформ*. 2014. № 10. С. 197–202.
3. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред . В.М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
5. Колот А. М., Кравчук О. І. Людина і нова економіка: діалектика розвитку. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2015. № 1(9). С. 8–29.
6. Кулицький С. Ринок праці та розвиток економіки України. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 21. С. 35–46.
7. Лаушкін О. М. Трансформація зайнятості в умовах нової економіки: дисертація на здобуття наукового ступ. канд. екон. наук (08.00.07) / Донецький національний університет (м. Вінниця) / О.М. Лаушкін. Вінниця, 2015. 373 с.
8. Соціально-трудові відносини зайнятості: сучасні тенденції, виклики, шляхи розвитку: монографія / [А. М. Колот, С. І. Бандур, І. Ф. Гнибіденко та ін.]; за наук. ред. А. М. Колота, І. Ф. Гнибіденка. К. : КНЕУ, 2015. 321 с.
9. Статистичний щорічник України. К.: Державна служба статистики України, 2018.